

בשיר 'פירטים פירטים' מתאר חיים בן דרז' לילה שבונה:

אָ פּאַנוּ פּפּה תְּבִרָה לְשֵׁלֶשׁ-עָשָׂר פּוֹחֵשׁ —
 טוֹ-בְּהָ-רִי-סֵה-בּוֹם!
 וְקִשְׁנֵי מְסִפָּה וְהִנֵּה פִקֵּה גְרוּל עוֹרָא —
 טוֹ-בְּהָ-רִי-סֵה-בּוֹם!
 טוֹ-בְּהָ-רִי-סֵה-בּוֹם!
 טוֹ-בְּהָ-רִי-סֵה-בּוֹם!
 לֹא הִנֵּה פּוֹמֵט מִהָ לְשֵׁמֶת הַיָּה תְּרִבֵּן —
 טוֹ-בְּהָ-רִי-סֵה-בּוֹם!

מוטיב השלוש עשרה מצוי גם בשיר של חיים גורי 'שיר הקבוצני':

אֶרֶץ שֵׁלֶשׁ עָשָׂר וְשׁוֹב מִמֶּנּוּ הַלֵּיל
 בָּרִים בּוֹסוֹת לְעֵז וְזִלְזָם.
 הֵם יַעֲגֹגוּ לְאוֹר הַיּוֹם, חֲבָרָא,
 תְּמַחֲלֵנּוּ שִׁירֵת הַפִּיפְעִלִים.
 הַשְּׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה מְצוּי גַם בְּשִׁיר 'שׁוֹשׁוּה שׁוֹשׁוּה' של חיים נחמן ביאליק:
 פִּי-שֵׁלֶשׁ-עָשָׂר וְזֵן הָרִים עוֹר פּוֹסִית,
 הַלְּפִטֵּי הַגִּיחַה סִפְיֹת-הַשִּׁשְׁחֹת;
 אֶךְ זֵי אִפְרָה מַעֲלֵשׁ, נִסְמָרָד —
 זִמְרֵן עֲלִיז בַּח וּפִר:

היום השלושה עשר

האריות שהוצגו על החוף הרחוק מורכבים.
 המלים הנפגעים אל חוטים המסניגה לעת ערב.
 השלוש עשרה קפז: ינו, נריום את הוכים, חוכרים,
 לחיי המסניגה הקשונת, להיי המסניגה שברד...⁷

ונשאת הברכה, אלמונית אך דוברת ללב,
 כמו חיינו בולם הלומדים להלך במחמת, /
 כמו האות לפעולה, עת כבר נח הדוכה על כתף
 והאיש! הנחמת פתאום מאלפי צפיית משחורת.

פרק עשירי

שירת הים והיםאים

הפליים נכחו לכיטי אמנותי בליל במימור השירה. יחד מאורכעים שירים, בהם פוטונים ופומרים ושיריה, חוככו סביב המעשה היפני והמעלה.
 בין השירים כאלה שחוככו על-ידי הימאים בלילות השלוש-עשרה, שירים שנכתבו על-ידי חיים גורי וחיים נחמן ביאליק, ושירים שכתבו נתן אלתרמן.
 יש בשירים לא רק ביטוי אמנותי, אלא גם תיאור של הפעילות הימית של אנשי הפליים והמעפלה הימית. בשירים מצויים תיאורים של יזרח הימאים, העבודה והאומנים בחופיה ובקיסריה, הבריחה, קניית אניות, ההפלגה בים — לרבות העברת מעפלים בלב ים מאגריה לאגריה, ההתמקקות מצירייה בדישנים, קשיי ההפלגה, התנגדותו לצי הבריטי, החדה והידוש לקפריסין.

לילות השלוש עשרה

המיושן שהיה גם למוטר — לילות השלוש עשרה — היה את תזאם למוטר הפלמיזאי מסביב למרדה: אופיני היה לחברת הנעורים הלוחמת בפלמיז, שסביב למרדה, בלילות של אימונים ומרדה, לפני קריבות ואחריותם. המכוסו לשיר סביב למרדה אש. שם גם התארח אנשי רוח ומשוררים. בהם היו חיים גורי וחיים נחמן ביאליק, בני מהדשי"ק, יצחק שדה ונתן אלתרמן. בלילות כאלה נמצאו גם שירים בפלמיז.
 על-פי האגדה והאמת, בלילה ה-13 של חודש מסוים קיבלו אנשי המחקקה הימית בקיסריה בשורה קשה על טביעתם של שנייה מחברייהם בספינה שנטרפה מול חופי לבנון. עוד המה מסביבם ללביל את הידיעה, הגיעה הרעה מריציה לפניה הגיעו השניים לחוף מבטחים. מאי שם נשלח בקיבוץ יין, הדומה בסות. מישורה הציע שבבל ליל 13 בחודש ידים כל ימא ככל את בעולם בוים יין. כך מישאר הלבירות, חרף ימים החוצים בין הפליימניקים.
 כמנה שירים, בספר 'משפחת הפלמיז', מופיע מוסר ליל השלוש עשרה:

בשיר 'למחוקקים כי נפלוגה' כותב חיים נחמן ביאליק:
 לְמַחְוֹקִים פִּי נִפְלִיגָה
 יָם וְזִלְזָם פִּי נִתְחַבֵּן —
 נְזַפֵּד נָא פִּי חוֹשׁ, פְּעֻרֵב תְּהִי,
 פּוֹס יִין נְרִיִים וְתִיג.

ישכה שומי, חובר קיסריה, כתב את 'שיר קיסריה' וכרך בשיר את העבודה בנמל חיפה נתן הנגזענים לחוף קיסריה:

לְהִיטָה בְּהִיטָהּ חוֹרֵי נוֹלָרֵי
לְבָבוֹ, יָצִידָה וְעָקָל:
מִשְׁעָרֵי אֲבוֹת פְּרָקָה
יָמִים פְּלִילֹת פִּנְקֵל —

אוּ פְמִיד נְשִׂאֲנִיה, קִיסְרִיה,
אֵת חוֹפֵר הַדָּוָן בְּלַפִּי,
אֵת קַחוֹר-עַז לְקִנְיָה
בִּיַת הַם וְיָקָר אֵת לִי.

בְּמֵאֲבָק עַל גְּשֵׁמֹת מְפַעֲלָנָה,
בְּיָמִים שֶׁל פִּדְיוֹן וְצוֹר,
בְּשִׁעוֹת גְּעֻגָּעִים אֶפְסוֹנָה
אֵל הַפִּיֹת, אֵל הַדָּרוֹר —

האקונומיה של קיבוץ שרותים ומשל היםאים היתה חנה שניש. את שירה 'הליכה לקיסריה' כתבה סמור לייצארה לשלחת ממנה לא שבה:

אֵלֵי, אֵלֵי,
שָׁלֵא יָמָר לְעֵלֵם,
הַחֹל וְהָזֵם
לְשָׂרֵשׁ שֶׁל הַפְּיִים
פָּרָק הַשְּׂמִים
תְּפִלַּת הָאָרֶם.

שירי ימאים

לילות השלוש עשרה, וההוויה הימית הולידה שורה של שירי ימאים, בדומה לשירי ימאים בכל העולם, בהם מצויים מוטיבים של ספנות, נמלים, שתייה ונערוח. רוב השירים המצויים בספר השירים 'שפוחת הפלמיד' — מתבטאים אלמנטים אלה ככל הנראה אנשי הפלמים, אשר תרנגו שירי ימאים. מנגינתה של השירים — עממיות או משל עמי העולם.

נביא מבהר קטעים מהשירים 'גלי ים', 'סמרה הופי', 'דושנברג', 'אחרי כוסיח אחת', 'צ'ק נורא בחל במים', 'מזוג, יריר, כוס יין':

כי שבעה כוסיח. כשכונת הלוחם על הסיף.
כך נשבע ימאי המפליג אלי ים וגלוי.
"לחזירי ארציו הלככות הדוצים בה אלך
את הדרך יודעים גם יודעים כלי עזות מצפנים וכוכב..."

ההשלוש עשרה קם. בספינה, בנמל, ביבשת,
הוא פוקד את כולם ומליך את הים לכוסיח,
"לחזירי... לחזירי" נערה על החוף מלחשת
והונה בחביון לבבה כנזיר של אחד קברניט...

"לחזירי" "לחזירי" "שנפליג, נענו ונצליח"
"שירים המטורף לא יסערו" "ישלא וגלנו מטוסו"
"לחזירי הספינה" "לחזירי הספינה שתגיעו"
"לחזירי העצים על החוף הנשאים לחינה הכוסו"

"ירי, בומר פנחוח" "העלי את שירך מפתחתי
את הלאה הימים וענים אל פנת מחשכים חיש הניסו"
בתוכי את אורכות של ימים עור לא שר ככה שום קברניט
עת נצב מול מחר מעורפלי, מול נבר, מול כבלים, מול קפריסין..."

"הבי זמר עליך מפתחתי והירקירי גלים ושמים
אם מחר (מי ידע?) נעמודה מול צי הפשויות —
גא מסירי לרעי על החוף החובקים את הסן בירם,
כי תבוא, בוא תבוא הספינה שלחזירי הרימו כוסיחו"

— — כבר השחר גוסס. קברניט עור עומד על ההגה.
השלוש עשרה נח לרגלי נקדא כבר — אתמול.
היא אורח הספינה שתבוא למקום וברגע
ונסיעה לאם והסוכים ינשקו בחשאי את החלל...

שירים לקיסרוח
קיסריה וקיבוץ שרותים היו הבית והבסיס של המחלקת הימית הפלמית. לבסיס זה נכתבו כמה שירים.

בשירי קיסריה, קיסריה' כתב חיים חפר על קיסריה:
קִיסְרִיָה, קִיסְרִיָה —
מִי עוֹר פְּמוֹנֵי רוֹצֵחַ פֹּךְ
אֶת הַיָּמָה בְּחוֹפֵים.
לְחַוֵּשׁ תִּיִים...

היו שירים אחרים שאומצו על-ידי כלל הפלמ"ח, גם הם רובם ככולם מרגומים, בהם השיר יסוואו ברמי הליל, שתורגם כרצונו מהפל"ים:

סוואו בראי הליל
 פנדה בנמל מוסיל
 מלח גרים שם פוס
 עם נעדרתו
 פפח חורף רופה ללעס.

שיר אחד היה שירי של אברהם שלונסקי (כנראה תורגם של שירי רוסי) קפריסו, קפריסו:

קפריסו חנה אחר,
 לא ירא גלא פחד,
 פפנות רבות ראה ועוד אחר.
 אלה פעם הוא נצל,
 לששול על מצל אל גל...
 ככפול חנה צוחק וקמתו.
 בסערה, מול אסון —
 הוא תמיד חנה על תפוחו:

קפריסו, קפריסו, גא תיכרה...
 פי הצחוק הוא גם מוכים לקפרינה.
 קפריסו, קפריסו, בתיך...
 סער לך לטער-ים-לא יקבע.

יודע מכולם היה שירי של חיים חפר ידומי:

לי פל גל נושא מופרת
 מן הפינת מן הנחת,
 מן העצום יפי-צערת
 וחתב שלכת בת-חלח.
 השאני, קפרינה, נשומי —
 מה רבים הפספוסים:
 לי נערה של השקיה דומי,
 המצפיה פאלה החופים.

הפסיקה לחוף קרנה
 הפסיקה החורדה ענני.
 מלחים לחורף קרני —
 השתפרד שם בדיגן...

— על חשא שפוח
 אלהים לא יסלח —
 ששתוקחי בפלים
 רבוחי פלח...

— הגזרל העור —
 שלח לנו את אספור.
 לקראתה מלח החור
 גם בסערה.

— חבב בירה ונשורה:
 תמלח אהב את הנערה.
 אם אמה יוצה מעט לנתח
 מקפול הלים לפעמים —
 אם יש לך רק ארון פצצות-ידים
 פואח ושתונו קתיים תיים

— ג'ק ג'וא פחל פפנים
 איר לשוט פאוקאג'יסר
 הוא נולד בקפרי איכי ג'וז
 ר'ק הויסקי אח לבו לקח.

— מוג, דיר, מוג
 פוס יין ער מלאה,
 לפלח בלי יין
 תועלם פלו ח'לאה,
 מה אכפת אם פשתורה
 נקבד על תפוחי,
 מה פחד, איז מורה
 שסמת מורה

מפתחית פורדית, זא נמר,
 נתיבות תיז ער צמר
 נפלת יתה פפון.
 אז נובד את יתה מושי
 עת עם תכל העלונה —
 וללית סערה ופפון.
 יום נבוא, אחים, בתלתי,
 נקראו דגלים על תלתי,
 אז נרע, תבתיא, פי בא.
 בני, בני, ספיר, יתו אז
 עת על עב יתענו
 ועשו מפליל ארבה.

צי עברי ישוט, תבתיא,
 ולאו שמי צותים —
 זה יתא פבכל ארץ ועם.
 וקפוצ עברי על רבם
 וקפוצו של פית הנקבם
 תתיכו פנפונף פוקבם.

אחותי על החוף, של יצחק שדה

במטגרת מודר' לטביב למרוד' כתב יצחק שדה את 'אחותי על החוף'. למרות שאין זו שירה
 אלא פרוזה, אנו מביאים קטע ספרות זה, שוכח להיות בין המסלים של ההפעלה.
 יצחק שדה כתב את שכתב בעקבות ליל הורדה באוקטובר 1945, סמוך לחזוילת 'עלייה
 ב' שלאחר תום מלחמת העולם השניית, לפני שהצי המבטי העליה לידט ספינות מעפילים.
 היה זה אחד המפגשים הראשונים של אנשי הפלמ"ח עם נוצלי השואה.
 בספרה 'זהבם של היהודים' מציגה עירית וויטל את הקטע בארץ התפרסם 'כעצם ימי השיא
 של ההגירה המתרחשת אחרי מלחמת העולם השנייה'. החוקרת טוענה בתאריך, שכן כאמור
 הקטע פורסם בבטאון 'פלמ"ח באוקטובר 1945, ודייננו בחזוילת ההעפלה שלאחר מלחמת-
 העולם השנייה.

במקום לדאוח את הקטע כתיבב לפגישה הלילית של שדה עם המעפיליה, הציגה וויטל את
 הקטע כ'מתחבלה דטרורית'. ויתחתה מצביע על הבנה מסולפת של דברי שדה.
 כענין זה מקובלת עלינו תשובתו של חיים גורי במאמרו בכתב העת 'אלטיים (קובץ 14
 1997), שדוטרל 'עוסלת מיצחק שדה וחוכיו את מפיאבם האנושי מול השואה ושרידיה, את
 השתתפות כאבל ואת הדימויים'.

אחותי על החוף

תושך. על חול רטוב עומרת לפני אחותי: מלולבלבה, פרומת-כנר, פרועת-שיער.
 דלליה יחפת ויששה מורד-עומרת ומתויפתת.
 ירדע אני: בתוכה קעקע סבועה כבשודה: ירדע לקציניטי.
 ואחותי מתויפתת ואומרת:
 חוב, למה אני פרה למה הביאני הנה? הראיה אני שבחורים צעירים ובריאים

גם בשיר 'זשורטה, נשורטה' שעיכב משייר רוסי שתורגם על-ידי יחיא בר-נון, מתאר חיים גורי
 ספינה המתרחקת מחופי הארץ לקפריסין. בשיר מובעים חוסר אונים וחורון מול תקווה לשירר
 ולקבם:

נשורטה, נשורטה, תחוף מתרחק לך
 לך, תאובר
 גלים ורכבת חיים נושבת
 תלילת יתור.
 עור תחוף נוקשית נקבם.
 עור בתחורת, שוב בתחורת
 וקרוח תרעש תשקה
 ולשירים יעל משפתו נמתח

נשורטה, תבתיא, נקטנו
 פרוח עקרה
 זרים פכיתונג, אנה ספיתונג
 ארצי תפנתרת.

חורן וחוסר אונים של ספינה על אנשייה, המתרחקת מנחפה המוארת לקפריסין, מביע גם חיים
 חפר בשיר 'זרזם אחים'. בשיר מובעת גם תרעומת על חוסר התגובה של יהודי חיפה:

זרזם אחים תעלן חורזם
 פתי תנמל תן ליק נרם
 נקליג בים תישורים
 קתור יכוא תפער תיעז
 תשפודיט פתגה יאתו
 תיס ליר תתחן.
 זרזם אחים תעלן חורזם
 פתי תנמל תן ליק נרם
 נקליג בים תישורים
 קתור יכוא תפער תיעז
 תשפודיט פתגה יאתו
 תיס ליר תתחן.

על קרב ההעפלה כותב חיים גורי בשיר 'עם ליל ספינה מפלגת':

עם הליל ספינה מפלגת
 פתכים אספנו ארזים.
 מקפודיט נצב לתורה
 ויעזיר לים.
 שם חתגים רחוק נגלה לך,
 צי-אויב נצב מולי
 וספינת צלת-לגאלית,
 ששט בפגלים.

קרב יתי, פלךדה נחשתו —
 לך ספן זרזם ירער.
 שם אחיו פוהול נחשוך
 עם מקלע פיר.

שיר אחד של חיים גורי, 'יום יכוא אחים', הינו שיר של תקווה לימים של מדינה רעננת:

כשירד שירי של מסיעי (עיר הוינה) מקיף ומסודר את שלישות המעגלים של משידה ההעפלה: היריחה, ההעפלה כים וההחודד' בחופי ארץ-ישראל.

נקעה גולה פורצת צוהר פמלשפורים,
און קוררת פוזו נסע נגמ
מפסן אגיות וראש תרזים פורצים,
מגעש אפרות צלצלות פורקותים,
במתי משום, בשוא מפרש, פילל מנע, —

אכל פוחה קל את שפיה תעצבה
ופלשליכה הפל הפל אחר גות
וראש תמונת יצרה — אל גם, אל צרה.

זקני פי רענו שרש ותקלית,
אמרונו: עת פריחה, אמרונו: רחם קשכ

פי פוחה ספינה עקפת-אגרים,
באפל שתיקחה, פרו פפס צקעין,
אשר נגז מחוץ, יקפה האגים,
פוחה את שנות-הפף מלומת הירחים,
לוקשת רחם גם ופס עשן וליל.

עלמה כבעל פרחם נכמו ער שר משא...
אר כפר חוקה היא וקבר חוקה היא קבעי,
וקמה נעלמים, באבן צר פצור,
הפנ, וקל החוף שפין יפה וצור
פכר וקעים מתחו אל תפסנה תפכל.

השיר שחר שיק' (עיר הוינה) מתאר את רדד קניית האניות להעפלה, כיוון ובצופת, על-ידי אנשי ה'למסוד', מירי מוריים מפרסקים:

חופי הן חופי תפפורים,
עורשם של התמנה והפכרה,
מסחר עיקר נשא פוער על מפרשים
וקם פין נפשות לקשר ולכרת.

איים עלומי שים, נמל פתוח צוקי —

יטבו את חיייהם למעניי לא, אין מקום בשכילי בעולם אין אני צריכה לחיות מתבק אני את אחותי, מתבק את בתפיה ואמר לה:

יש לך מקום בעולם, אחותי, מקום יחיד ומיוחד. כאן, בארצנו זאת, צריכה את לחיות, אחותי. בהן נחנה לך אהבתנו. שחורה את נאווה אחותי. שחורה את, כי יסורים חרכו אותך, אך נאווה את, יפה את בעיני מכל יופי, קרדוה את בעיני מכל קרדיש.

חושך. על חול רטוב עומרת לפניך אחותי: מלכוכבת, פדומת-בנר, פורצת שיער. רגליה ירפות וראשה מורד.
יורע אני: מנוללים התעללו בה ועשאה עקרה. והיא מתייפמת ואומרת: חכר, מה לי שזה למה הביאני הננה הדאיה אני, כי אנשים צעירים ובריאים יסכנו את חיייהם למעניי אין לי מקום בעולם, אין אני צריכה לחיות...
מתבק אני את אחותי, מתבק את בתפיה ואמר לה:

יש לך מקום בעולם, אחותי, מקום יחיד ומיוחד. כאן, בארצנו זאת, ואת צריכה ופה אחת נחלתך. אהנו אהובים אחך, אחותי. את כל זותר האמהות את נישאת בקרבה, כל יפיה-הנשיח בך ויהא לך נכונה אהבתנו, את אחות לנו חיי, את כלה לנו חותי, את אמנו חתי.

לפני אחיותי אלה אני כורע ברך, משחוחה אפיים ארצה, מתאבק בעפר רגליהן, ונקמני על רגלי, אני מיישר את גופי, זוקף ראשי כלפי מעלה ואני חש ויורעי:
למען אחיותי אלה — חזק אני.
למען אחיותי אלה — אמיץ אני.
למען אחיותי אלה — גם אכזרי אהיה.
למעננו הכל — הכל.

י. נורד

המעשה היחיד בשירת נתן אלתרמן

שניים הם נרבי הזמן בשירתו של אלתרמן הנוגעת למעשה היחי לפני קום המדינה: שירי הישר השבועי שנכתבו סמוך לאירועים ומתוך היגב מיידי, ושירי יעיד הינחה שראו את רק לאחר עשור שנים, בשנת 1957. שירי יעיד חיונה הינם בברית היגב מאוחד המושפע גם מאירועים שלאחר קום המדינה, בשנים שקליטה ישראל עוללים אף מעבר לכרלת הקליטה שלה. כשירי נוגע אלתרמן במרכיב התחופים הכלולים בספר זה. הוא מתאר את קניית האניות, תנאי החרחק באניות, את טביעת יפית', את ליל וינרייט', את ההתנגדות לצי הכריטי, את הפולמוס ואת ה'החודד'.

אלתרמן מהלל את עבודת המלחים היזעשואים את עמם עלי שכים', אך שם על גם את גבורת המעפלים. הוא גם מבקד את היישוב בארץ-ישראל, על חלקו הלא-שונה במאבק ההעפלה. אלתרמן מתאר אף מקרים של מודר מעפלים על אניות (אם כי אלה היו ספורים) ואף נוגע בעימות אפשרי בין היישוב בארץ ליציולי השואה.

לשנו אפרקרו תנפילה אפים,
לשנו פכשפיה אפיה כנה ובקפיה
ובירודתנו אש על פני הפנים.
לשני תפצנים העשנים על נו
באלפת ירת צרוו תאשנב
זרחים על אפרוי העים ועל שני.

היאם, פטרם אור, עברנו מפינית
אל רעיותה, קלפת העץ דקת-החור
חבתה לנו מלי ל וריא כנדונה
לדחפולק מתמינו ברחו של חור
פיה נעבר את שיר דרכנו על העם
והיא מתנוודד מטלשלת פורע
מעלים המאות שגוח פסלים
פמו נקפו עליה לכהשה פתורב.
והיא רוק ערה צמפה ונולשה
ולא פני אש לנו אא עלם האשה.
פי זה לנו פנדוד ירחים וששה.

בהמשך השיר פורק במיד נבר המלווים, מתוך פחד אמיני של המעפילים פן מטבע האמיני
הנוטה על צידה בצד ביקורת של המשורר, מצויה הקביעה כי יבעל כוחנו אנו זה כוח שליליסי:

דאנו סערה, דאנו מעפה
אשר מפשט ואין סמימ-למים און.
וקיל אשר עבר פשוט, צרו צנפיה
את הנהל, הפך את רטונו לרעם.
זכר אנו לשב אל הפפון הזרסיס
פשיה הפולוח אשר על הקרסיס
והפאשפאר ספה אנו אלשיר קוסיס.
על הפפון פרו תפנד. ובעתים
בשנו קתפוח את הפשיה מנדוה,
לקרא עזרת רודו מורודו א כתיסיס
ולו גם יצור פכורה של תפוחות.
עושה קרעים וכתו וברודות זככי
גלגל העם, ננדה מופו אא דפו,
ובתהקרו בו אל צד אוחו הפלחיס:

לסודי סמים ולגנבי גבול וכוו ודא.
ערי צרופת דולקית, שאו פנדור השוק
ומקעליו כרה של הפנדונה.

באלה ירירי העם הפנדונים,
פתוה ערה דלקים נקוה ונקלים,
פטרם ער סוכבנו ונתייה קוים
ספינה פתומה, שפו ספינה היא מרוב.

קבר מרם הקשנו, דגל הפנדוע
או תהלה ל מוח הגוה חנה עלינו.
תכל וטרוקלנה, מושלנה, מסתורה,
פפנדור נקפו מגבול מעלנו.

לך תהלה לך ערמות עם רמיה
לכל חוללים שכירים למברדתי תפכס
לסרסורי ערי החוף הדרומיות
אשר סכרו פלי שוויס וכלי אש לקלאכת.

בידה של מיכאלי (ערי הינה) מתאר אלתרון את האמצעים שנקטו המלווים למניעת ירחי
האמיני על-ידי מטוס בריטי:

הצי עור לא גלה דרפנו, רק אמת
עבר מטוס קורי, דוקה פיי לא שם ענו.
את הפפון מאיש דלפנו, פל פתחוי
פשינו, רק עם ליל גיחו מפתחוי
האלפים לקום כליל פתוה ליל.

בתופת ימים, (ערי הינה) מתארים המעפילים כחנאי הצופפות בסון האמיני, וכן העברת
מעפילים מאמיני לאמינה כל ים, על אף מצבה הירוע של הספינה, שנועשה מסכן יותר בשל
עומת יחור.

פתחוחת ספינה רכבנה לבלקה
וקאני חלה, חרקים קרשיה,
אותם שבר העם לוי הפלקוקה
אשר נשיר נפוי רכפה ופדשיה.
על דרפשים נסח ופכל מקלט מעיס

עת פי עוֹמְסִים אָנוּ אַתְּ הַפְּאִים בְּמַשְׁכְּבִי, עַתְּ פִי נוֹשָׂאִים אָנוּ
אֶת הַיָּמִים עַל צֶבֶב,
וְלִישֵׁים אָנוּ אֶת תְּוֹרַת לְשִׁימָתָם וְאֶת אֲנֻכְתָּם אֶפְסֵם הַיָּבֵד הַנְּצוּף
אַךְ גַּם אֶת פִּתְתָם נִסְגְּרֹת עַל קְלוֹנֵנוּ.

רָעִים יִרְפֶּה בְּאֵרֶץ. לֹא פִכַח גִּרִים
וְחָקֵה בְּהַלְוֵנוּ. אֶבֶל מִלְחָמָת שְׁנֵים
סַמְיָה וְקִנְיָה בֹּו מִשְׁתַּחֲוֵל כַּחַשׁ וּמַבְרֹחַז מִכּוּא כֹּו וּמַתְדַרְדֵּרִים,
לְחָרִיץ אִם יִסְמְנוּ וְחָרִיץ אִם הַגְּרָעִין
אוּ הַבְּרָעִין יִסְתֹּן אֶת אֶבֶן הַיָּמִים..."

מקורו של טביעת אריה קרה רק פעם אחת, בטביעת ירפיה, אודיע שכוח מתאר אלתרמן בשיר
ליל פנים אל פנים (עיר היונה).

הָרִים הַגְּבוּהִים לְיַעֲלִים
וְהָעָם סְפִינָת עֵץ וְכִבְנוּ.
כִּלְיִל סָעֵר נִפְצָנוּ אֶל אֵי
פְּרִסְוִתִים אֶרֶב רֹוֹתָנוּ.

כֵּל הַלְלִיָּהּ הַפְתָּה כַּחַח
הַסְפִּינָה הַשְׂרֹפָה עַל שְׂוִיחוֹ
וְהַסְלַע שֶׁמִּבְּהַר וְהַזֹּהַב,
אַךְ לָגַם הַמַּעֲוֵנוֹת סִתְּוָה: -

פִּעֲמֹלֹו הַחֹבְלִים הַנִּבְּא,
עֲלָצֵל לְהַתְעִיק יוֹרְדֵי יָם.
מַדְוִיחַת הַקַּעַל לְקִבְהַ.
לֹא פִכַח עַד אִם שְׁתֹּר קָם.

על הלבטים במעשה ההתגברות, מתכסא המשורר כלפי הצי הבריטי וכלפי היישוב, גם בנימה
ביקורתית. על הפקידים הקשה של אנשי הצי הבריטי כתב כשיר 'אסור לקנא' (השיר השביעי,
:29.11.1946)

"אֵיךְ עַל מַה לְקַנֵּא בְּהַל הַבְּרִיטִי."
כִּי אֲנִי מְרִיבִי שְׁלִישִׁי, פִּירַת הַאֲנֵגְלִים.
אֵיךְ עַל מַה לְקַנֵּא בֹּו. פִּסְבֵּה הַפּוֹלִישִׁי
הַיָּחַדְוִק אֶל פְּסִיקֵי שְׂאֵנוּ בַּקָּלִים.

קִנְיָה, פִי מַתְרַפֶּחֶת הַסְפִּינָה אֶל חֲסִימוֹ
כִּי עַתְּ אֶל מַעֲקֵה הַמַּסְסוּף יִקְרַב
נוֹפֵת הַיָּם עַל צֶדֶת וְהָ אֶפֶל רָשָׁב
פּוֹכֵשׁ מַתְעִיבֵי רְמִיעַ וְכַמוֹ קָרִי וְצָב.

אֵיךְ הַלְיָהּ-מַשֵּׁה סָרְוָה וּמְאֻמָּנֹת,
נוֹשָׂאֵת אֶלֶת, יִצְאָה אֶל מַלְ קוֹלְרֵי הַשְּׁשִׁיר,
וְהַמְּסֻקֵּי, מוֹלִיךְ סְפִינַת הַיָּבֵדָה,
נִצְשֵׁי פִי מַעֲוֵת, אֶל מַעֲקֵה הַיָּבֵדָה.
מְלִיצָנוּ וְמוֹנְהַ, מַבְשִׁילֵי הַקִּבְרֵת,
וְאֵי עֲצֻמַת סוֹחַ כֵּל וְהַלְעַנ עֲשֵׂה הַיָּם.
אֵיךְ פְּרִיטְוִנוּ בְּרִי יוֹד עַל הַקִּבְרֵת
בְּרִיטָנָה: קָשִׁי קָשִׁי אִם לֹא נִשְׁבֵּה, אֲבִרְנֵה.

אֲבִרְבָּה לְכֹוֹל אֲבִרְבָּה נִצְבֵּה. בְּחֻשְׁבָּה
קָרַעַת מַעַל פִּנְיָם מִסּוֹת מַסְפָּחָה
וְעַל הַבְּשֵׁי אֵיִשׁ כִּמְוֵו פִּן עַם נִבְרָה.

כִּכְוֵו עֲרַת נְבִרִים בְּרִיטָנָה בְּרִיטָנָה
וְחָרִי הַמְּוִלְיָהּ אֲחֻמְנוּ עַל הַמַּיִם
אֵל אֵב שְׁלֵי, לְהִיּוֹת לֵה בְּעֵד לְסִרְוָה
אֲשֵׁר בָּם לֵה צִעֲצֻה מַסְלֵס מַשְׁנֵו אֲוֵר.
כִּעַל בְּרִיטָנָה אָנוּ זֵה בְּרִיטָנָה שְׁלֹוִכִים
וְלֹא לְשִׁוּא הַלְלִיָּהּ זֵה בְּרִיטָנָה שְׁלֹוִכִים.
הִיא אֵיךְ פְּרִיטְוִנָה מַבְשִׁילֵי שְׁוִתָּנוּ.
אֵיךְ אֵיךְ הַסְפִּינָה, קָרַעַת הַיָּם מְנוֹס,
עֲמֻרְנֵה מְסֻרִים לְאֶבֶל אֶלְקִישָׁלוּ,
בְּחַתְוֵת חֲנוּפָה בְּהַשְׁכֵּד מְפִיסִים.

לחורבן נוגע בשירי ירף של מריבאל (עיר היונה) גם כעיונות אפשרי בין מעפילים לפלמ"חאים,
ביטוי של חשש הארצישראליים מפני הבאים מקורו. קטע השיר עוסק בליל הודרה. הקטע
ופירוי לכיסוי מאוחר של אלתרמן לקורח במדינה שקלטה עלייה מערב לכוחותיה, לאחר
לחמת העצמאות.

"... לֹא תִאָּבֵד בְּרִיטָנָה לְבִינָם. אֶבֶל לֹא שְׂוֵא,
כִּלְיִל הַחֲדָרָה, בְּרִיטָנָה מַכֵּב דֹּאֲנוּ,

היא נשאר הנשק. בפנות העיר
עמרה ואתר החורבן והרלינות.
היאצאת תגית תלש, סודו וגדגדקו ליל
וקנאתו תתנה. וזאת ששקטיו נוצר.

— לא תפסינה הקיימות. עם החוף עליה
צופי תפירות, ובהן קבלי משים,
באין לו עוד תפירות, ליל וינמיס תם גודע. —

תכלב תפעל, בעל צפי מופם,
לשאר, פרכי אין קצתי. מות תוצרה.

במתי מקלע, לאין מתקפה ותוי,
תקיעת היא מליל גמאור זם.
אופה נהפל על מרדגות תפית
ונתפוף לשם וקוזים —

ואתו פה בשקבת ותעת
גשא אותה ורכסם של תאדים

לא בגדלות תלך אותו תליל,

אך, פדין תפנת גבב קחתי.
את תפסינה תתנה על פני תפנים
ואת תפסינה תמית פיערי.

כשיר 'כרבה פולר' (הטור השביעי, 25.10.1946) נבטתו של המשורר מרישפעת מהקרבנה לאידיו
של כות הולחמות. השיר מתאר את הספינה 'כרבה פולר' שנקראה על שם תעודה שנפלה בלחי
וינמיסי:

היא עננה בפפרין על פני מים שחורים,
פמלפנת ספונות-תוצרי.
היא עמורה מאורה בקרני וישורם,
פמו און בקיל וינמיס, למוול תפירות
שקלעו אל מופסת תפית.

לכרבה פמו און, שת פוערת למקלם,
מפי אור ומרם מסננות —

אין זה קל לו על פני אגרה קשת-תרו
למלא את פקדון אמתו קר-לשון,
ממל ליל לידים תוקני שן וצפון
תשים נישאות
תלוקות פפניו.

שני שירים עוסקים בליל וינמיסי שבו נפלה לוחמת תפליח כרבה פולר. השיר 'כרבה פולר'
(ערי היננה) תאר את מולכי הלילה: החבנות בתל-אביב להגשת זיינמיסי, לרבות קבוצות
ה'הודיה' בחוף ובמעלים החוסמים, גילוי האגיה, ומות הניסיה.

תאגית השקילה תתקן פחשון
מן תפסוס תתג. פמהלה קחתי
תפוח אל חור, תרקה מעמם ומשון
פכית אלחוט ואור. קרבה שעת תפשיור —
וכתרים תפוס תוכנות פיערי.

פקדון שלב אחרון קפלו מקפון. ער עשיר
(אמרה יודעי רב) יתן תאור. תת
כרליש תצפון תסמם, תוכן נתקן תשיר
וכמו תפסו תיד על שני קושיר תשיר:
על שקבת חור פנים ויעל תאגיה.

עבדי שעות. מקרב (פחור) את תפוחן —
תקן תפל, שמש תועת ומלאתה)
ישאו תאודותם, איש מפינתו, לשפע
אשיר סמן מראש, על פני וקני פפתח
תקפן אל חור תצרות מוסף, נרת-מלאתה.

תללה נוערה ליהוד ליעיר מתגורת
של קו שיר, לתוסם פל דרה, לאסוף
חיש-קל את תפאים מקים, ובעת תפורה
תועק ובווא ארם ולתפון מערף
מקיס פל יעקת ער תתולקו תחורת.

ואלו פחמות, שילשות, זוגות תפריס,
פורה וקלית משפיר (פסרם יתן) את
תתקן פסור קלוי צלמה של תפוחות)
ולכשה — פתח חור סנרת ומתגרת.
שם תחוררים דורבים על חבן ופלוס.
אר נסמרים במפל, פי לא תשליס פם עת.

לא לזנון — פה שפופר' לזה — זו מתקנתו!
 לא לזנון תקנתו עם בקיוד וקרי
 לא לזנון עם פבאז מל'ים לשאתון
 אל מלכי מט'אזנון!
 התנודריו
 התנודריו

התנודריו זה הפזן וכאזת הוא לז'ש.
 התנודריו: התנודר זה עני האשה
 שא' ה'ש'ש'ת והש'ש'ת
 ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת
 ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת
 ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת
 ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת
 ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת
 ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת
 ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת
 ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת
 ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת ה'ש'ש'ת

על קרבנם של אבות המצפילים מול הקורות של המעפיל עומד אלתרמן בשיר יעל אם הרד
 (המסד השביעי, 4.4.1947).
 השיר נכתב כהשראת השיר האירי של אוציק מאגנער 'אויף רי וויג ששעט א בויס' (נ)
 חורד עומר (עפ.)
 בשיר של אלתרמן מתואר עץ שהיה לבימת התפילה של הפס הממנע בתפילתו לירושל
 עץ אליו נקשר האב המעונה; ועץ שהיה לחורן מפיינת המעפילים שעליה נמצא הנכר.
 האם בשיר של מאגנער מונעת מהוכן לפחדו כנפיים ולציאת למדוה, ואילו האם בשיר
 אלתרמן נוסבת בו ביטחון במסעו המסוכן.

פכש בו ראש אבי-אמה,
 פניו לירושל'ים.
 נשא פכש תפלת מונות,
 עם אלו פניו פניו.
 אל זה העץ אי-פעם פון —
 אבי-אמה הגיע.
 נאל עקבות פניו פון
 זכר הוא לא הגיע.

היא לא נהנה. נהיב גרעיה עוד לא תם.
 היא נפלה על תולד
 ותננה מן תום...
 עקשיות גרמומה ותולדת.

היא תורה מן תום אל חופה-מתפלד
 ותפריטים חרפים אחרת.
 היא באלו פשוט התחלפה בתפקיד
 עם אותה אגיות-קיסוד אישלקית
 אשר לזה היא קיסוד את תיך.
 היא רק באלו קיאות עם זכמה שמו
 לא נשפה בתנודר תואבת.

ההתנודרות לבריטים, תוך ביקורת על הנטל שמושם רק על המעפילים, כאה לכישור כשיר
 'חלוקת המפריים (המסד השביעי, 13.12.1946). השיר נכתב בעקבות שבידת ההתנודרות
 בארניה יכנסת ישראל, כפצצות זו מרמיני:

פאשר הפאצרה השלישית פמסקר
 פולקה עם עלו פת'מ'מית הפפ'נת'
 תלקדה תולקרת הפשיליה צואר,
 וען פת'ע פת'ע פת'ע ל'נת.
 היא ירים פשפ'ר, זכמהשול המאות,
 פון גשים תולד'עית פנוד'יתן מל'נת,
 לפת'ר נגד'פה היא, עורה מר'מ'עית, —
 אור עם פשה תול תעש'ן תל'נת.

הוא תול וקטנר תונק, הוא תוכה
 על ארבעת ארפי אנשים המוקים.
 הוא זנף אל ת'ודר ה'ל'רות, הוא פפה
 על עיניו ת'עלות ש'במעו כסופים...
 או התחילה לירדן תולדהו לכולי שוב
 לאירי
 אל ספינת-תמרוש תפול'אתו
 אור לפתע זכרה פי אי — תישוכו! —
 צוית'ת: עמדה לא לזנון עוד לא עתו

הוא בא מהג'הנום
 מהשגארה והגאן,
 והדורי מאקסרדוס,
 יציאת תשי"ן.
 הוא נועד לשחזור
 אל מולדת הוות',
 לארץ-ישראל אל
 אל ימי האור.

רק אמש יצא הוא מאושבינצ'ים של היטלר
 והנה כבר הגיע אל החוף.
 הוחזר הוא אחורה
 בין התל בכלא הבריטי הצף.

מתנה פפנורף, 1947

מקורות

1. גורי חיים, חסד חיים (עורכים), משמות תפילין, ירושלים, 1977.
2. אלחנן נתן, השחר השביעי, עם עובד, תל-אביב, תשי"א.
3. אלחנן נתן, עצי חזנה וקרבן המאחז, תשל"ג.
4. גלעד ודובל (עורך), ספר התלמים א, ת"א, תשט"ז.
5. זוטל עיריית, חתם של החודים, עם עובד, 1996.
6. גור'זימ, יעל ספ'לם ומה שביניהם, אלמייס, קובץ 14, 1997.
7. קריש אילנה, "התפעלה בשירי אלטרמן", בתוך: מרדכי נאור (עורך), עידן, עליית ב', ירושלים, 1982.

וקבר לך לאם במשפחת,
 ולכל חורבן הפך...
 וקבר לאמה הנצחת
 שאינה לא ידעה את פיהו

שירי המעפילים

בצר השירים המוכרים של משהדרי הפלמי"ת, שירי אלחנן ושירי הלחמים, נכתבו שירים על
 ההעפלה על-ידי המעפילים. אזור משירים אלה חובר על-ידי יי פארלוב, ממעפילי יציאת
 אירופה, במחנה המעצר פפנורף בטרמניה. אשתו, הזמרת לולה פורמן, שרה אותו, והעצורים
 אימצו אותו כהמנון המעפילי האנייה.

זאל הערן די וועלט, זאל זי גאפן פארנווונדערט
 און פלאקערן זאל, ווי א פלאם:
 דאס ליר פון מעפילים, פיד טוינעט, פינף הונדערט
 וואס קעמפן אויף כוואליעס פון ים.

עס קומט פון גהינים.
 פון גאז און פון האס.
 רעד ייר פון עקזארט,
 יציאת תשי"ז.
 ער גייט צו באפריינגן,
 צום היימלער, צום ברעג.
 קיין ארץ-ישראל
 צו ליכטיקע טאג.

ערישט נעכטן ארייס פון היטלערס אושווינעטשיט'ס
 און קוים שוין רערגרייכט צו ריעם כריעג: —
 פאריאגט הינטער קראטן צוריק און די מענטשן.
 אין שווינענערע תפיסות, האט דזשק | = ג'ק הברייטן.

לאענד פאפענארף, 1947.

העולם יקשיב פעור-פה
 לשירים המתלקת
 של ארבעת אלפים וחמש מאות מעפילים
 הלוהמים על גלי הים.

אברהם זור סאז פעיל

הפנמ"ח הימי (פלי"ם)

